

اظهار نظر کارشناسی درباره:
«لایحه موافقتنامه تجارت ترجیحی بین جمهوری اسلامی ایران
و بوسنی و هرزگوین»

مشخصات لایحه

دوره هشتم - سال اول

شماره ثبت:

۳۰۷

شماره چاپ:

۶۹۳

تاریخ چاپ:

مقدمه

منطقه‌گرایی و توجه به همکاری‌های اقتصادی و تجاری منطقه‌ای مجموعه اقداماتی است که در قالب‌های مختلف مانند ترتیبات تجاری ترجیحی،^۱ منطقه تجارت آزاد،^۲ اتحادیه گمرکی،^۳ بازار مشترک^۴ و اتحادیه اقتصادی^۵ از طریق انعقاد موافقت‌نامه‌های دو یا چندجانبه صورت می‌پذیرد.

ساده‌ترین و مقدماتی‌ترین نوع همگرایی اقتصادی، انعقاد موافقت‌نامه‌های تجارت ترجیحی است که کشورهای طرف قرارداد بر محصولات وارداتی یکدیگر نرخ‌های تعرفه ترجیحی اعمال می‌کنند.

۱. موضوع لایحه

این لایحه ضمن ارائه یک ماده واحد (موضوع تصویب و اجازه مبادله اسناد موافقت‌نامه تجارت ترجیحی بین جمهوری اسلامی ایران و بوسنی و هرزگوین) به یک مقدمه، ۲۳ ماده و سه پیوست اشاره دارد. در مقدمه توجهی این لایحه به اهدافی مانند گسترش روابط تجاری، استقرار بستر قانونی برای فعالیت‌های تجاری، تسهیل مناسبات، ارتقای سطح همکاری‌ها و تحکیم مناسبات اشاره شده است.

۲. پیشینه قانونی

هر چند مدت زمانی طولانی از تصویب قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به موافقت‌نامه نظام جهانی ترجیحات بازرگانی بین کشورهای در حال توسعه (مصوب ۱۳۷۰/۹/۱۳) و قانون تصویب موافقت‌نامه نظام ترجیحات تجاری میان کشورهای اسلامی (مصوب ۱۳۷۱/۶/۳۱) می‌گذرد، ولی سابقه تصویب موافقت‌نامه تجارت ترجیحی به صورت دو یا چندجانبه، به چند سال اخیر بر می‌گردد که موافقت‌نامه‌هایی میان ایران و پاکستان (مصوب ۱۳۸۵/۳/۲) سریلانکا (مصوب ۱۳۸۶/۵/۱۴)، کشورهای عضو گروه دی‌هشت (مصوب ۱۳۸۶/۶/۴)، دولت جمهوری تونس (مصوب ۱۳۸۶/۸/۲۷)، جمهوری عربی سوریه (مصوب ۱۳۸۷/۵/۶) و جمهوری مردمی بنگلادش (مصوب ۱۳۸۷/۱۱/۸) به تصویب مجلس رسیده است و لایحه حاضر نیز قصد انعقاد چنین توافقی با کشور بوسنی و هرزگوین دارد.

۳. نکاتی پیرامون موافقت‌نامه‌های چندجانبه

الف) لوایح قانونی مربوط به موافقت‌نامه‌های دو یا چندجانبه بعد از انجام هماهنگی‌های اولیه میان دولت‌های موضوع موافقت‌نامه، تهیه شده و برای تصویب به مجلس ارائه می‌شوند. توافقات اولیه دولت‌ها موجب می‌شود که اصلاح و تکمیل موافقت‌نامه‌ها در مجلس با مشکل روبه‌رو شود. زیرا برای هرگونه حک و اصلاح

نام دفتر:

مطالعات اقتصادی

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:

۲۲۰۹۷۰۰-۱

تاریخ انتشار:

۱۳۸۸/۵/۳

1. Preferential Trade Arrangements (PTA)
2. Free Trade Area (FTA)
3. Customs Union (CU)
4. Common Market (CM)
5. Economic Union (EU)

آنها در مجلس می‌باید مجدداً لایحه مذکور به دولت عودت داده و اصلاحات پیشنهادی با کشورهای طرف قرارداد مطرح شود و در صورت توافق مجدداً به صورت لایحه به مجلس باز گردد. البته محتمل است که تغییرات از سوی دولت طرف مذاکره پذیرفته نشده و تصویب موافقت‌نامه با بن‌بست مواجه شود. به همین دلیل معمولاً در بررسی لوایح مرتبط با موافقت‌نامه‌ها از پرداختن به مسائل فنی کوچک و جزئی پرهیز شده و تنها در صورتی که موافقت‌نامه از ابهامات اساسی برخوردار باشد و منجر به چالش احتمالی در مناسبات تجاری یا مقررات داخلی شود مجلس به اصلاح یا رد آن اقدام می‌کند.

ب) علاوه بر اینکه تأثیرگذاری مجلس در فرایند قانون‌گذاری این‌گونه لوایح روشن و شفاف نیست، نظارت محسوسی نیز بر عملکرد این موافقت‌نامه‌ها پس از تصویب صورت نمی‌پذیرد. تاکنون ده‌ها موافقت‌نامه در قالب‌های متفاوت میان ایران و کشورهای مختلف منعقد و توسط مجلس محترم تصویب شده است ولی هیچ‌گونه گزارشی مبنی بر ارائه عملکرد و اثربخشی این موافقت‌نامه‌ها از طرف وزارت امور خارجه و دیگر وزارتخانه‌های تخصصی به مجلس ارائه نشده است.

ج) وجود شرایط کنونی حاکم بر موافقت‌نامه‌های چندجانبه مبنی بر تعدد موافقت‌نامه‌ها توأم با عدم نظارت درخصوص نحوه عملکرد و میزان اثربخشی موافقت‌نامه‌های چندجانبه را می‌توان ناشی از مشخص نبودن اولویت‌های صنعتی و تجاری کشور در راستای تقسیم کار جهانی و منطقه‌ای، عدم ثبات استراتژی کشور در انتخاب کشورهای طرف همکاری و تأثیر بالای روابط سیاسی بر روابط تجاری و اقتصادی کشور دانست.

نتیجه‌گیری

۱. با توجه به اینکه حوزه ورود مجلس در زمینه قانون‌گذاری در زمان تصویب این‌گونه موافقت‌نامه‌ها و در زمینه نظارت بعد از تصویب پیرامون عملکرد موافقت‌نامه‌ها محدود و با موانعی جدی روبه‌رو است پیشنهاد می‌شود برای تصویب این موافقت‌نامه‌ها فرایند به‌شکلی تنظیم شود که زمان کمتری را از کمیسیون‌های تخصصی (به‌ویژه کمیسیون اقتصادی که با بیشترین حجم لوایح موافقت‌نامه روبه‌رو است) به خود اختصاص می‌دهند و به‌علاوه دستگاه‌های مسئول مکلف باشند گزارش عملکردی مکتوبی از اثربخشی موافقت‌نامه‌های مشابه ارائه دهند تا نمایندگان در فضایی شفاف و کارشناسی درخصوص رد یا تصویب این‌گونه لوایح تصمیم‌گیری کنند.

۲. با توجه به موارد فوق برحسب روند معمول کلیت این لوایح در قالب موافقت‌نامه‌های قبلی با چارچوب معمول و تیپ بوده و قابل تصویب است.